

Czym dziś jest gatunek?

WIEDZA W PIGUŁCE

W przestrzeni medialnej stykamy się z ogromem tekstów kultury. Wiele z nich łatwo przyporządkować do określonego gatunku, zaś klasyfikacja innych bywa kłopotliwa. Czasami mamy nawet wrażenie, że tekst jest zupełnie nietypowy. A przecież na lekcjach polskiego zwykle wymagana jest precyzyjna odpowiedź na pytanie o gatunek utworu.

Współcześnie zarówno twórcy, jak i odbiorcy, podchodzą do klasyfikacji gatunkowych inaczej niż dawniej. Przed nastaniem okresu sztuki awangardowej warunkiem stworzenia udanego dzieła było spełnienie kryteriów danego gatunku. To w jego obrębie artysta spełniał swoją wizję, a jeśli naruszał jego konwencje, spotykało się to z zarzutami o brak umiejętności warsztatowych.

Taka wizja sztuki przeżyła wstrząs wraz z narodzinami awangardy. Wówczas dla nowatorskich twórców łamanie konwencji gatunkowych było wyrazem sprzeciwu wobec przestarzałych i niedostosowanych do nowego świata środków wyrazu. Jednak awangardowy bunt musiał zostać dobrze zrozumiany przez odbiorców, dlatego też artyści nie mogli zupełnie porzucić starych gatunków. Aby uchwycić przełamanie konwencji, najpierw musimy ją znać i rozpoznać w danym dziele.

Współcześni artyści idą jeszcze dalej. Często łączą kilka gatunków, tworzą remiksy, stosują w jednym utworze odwołania do wielu konwencji. Dlatego też obecnie uważa się, że to z punktu widzenia odbiorcy łatwiej uchwycić ideę gatunku. Jego rozpoznanie w danym utworze jest ułatwieniem dla czytelnika czy widza, w pewien sposób ukierunkowuje rozumienie.

Oryginalność jest dziś jednym z kluczowych wyznaczników wartości artystycznej. W rezultacie w niektórych utworach trudno znaleźć typowe elementy formy — jest tak w przypadku wielu współczesnych wierszy i utworów muzyki poważnej. Z drugiej strony niektóre gatunki, jak powieść czy instalacja, tak rozszerzyły swoje ramy, że wiedza o tym, że dany utwór do nich należy, bardzo niewiele o nim mówi.

Kultura popularna jest jednak sferą, gdzie typowe i wąskie gatunki mają się bardzo dobrze. Autorom przekazów służących rozrywce, takich jak komedie romantyczne czy kryminały medyczne, zależy na tym, by forma ich utworów była prosta i przystępna dla odbiorcy — a nie, by wymagała złożonej refleksji. Dlatego nawet jeśli gatunki kultury popularnej przenikają się, jest to łatwe do uchwycenia.

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Uzupełnij luki w poniższym tekście:

- konwencji
- odróżnienie
- charakterystycznych
- komunikować się
- parodii
- remiks

- „czystymi”
- sposobu zachowania

Gatunek to zbiór cech, który pozwala na _____ danego stylu od innych. Dotyczy to nie tylko stylów w sztuce (muzyce, literaturze, filmie czy architekturze), ale także może odnosić się do _____ czy stylu bycia.

Dzięki _____ wiemy, jak zachować się w danej sytuacji, a jej znajomość pozwala _____ z innymi w sposób szybszy i bardziej efektywny.

We współczesnym świecie rzadko mamy do czynienia z _____ gatunkami. Dominuje raczej _____ czy kolaż. Jednak znajomość cech _____ dla danego gatunku pozwala uniknąć rozczarowania przy wyborze książki czy podczas wyjścia do kina. Warto znać poszczególne konwencje, ponieważ wielu współczesnych twórców wykorzystuje je do tworzenia _____.

SŁOWNICZEK

- **tekst kultury:** każdy wytwór człowieka, który jest uporządkowany wedle określonych reguł. Np. dzieła sztuki (obrazy, filmy czy książki), ale też np. ubrania. Nawet zwyczajowe zachowania (np. podanie ręki przy przywitaniu) są tekstami kultury. Tekstem kultury jest wszystko, co zostało stworzone, aby przekazać pewien sens.
- **remiks:** utwór, w którym wykorzystano i połączono elementy różnych innych dzieł. Dzięki nowemu kontekstowi zmieniają one swoje znaczenie. Pierwotnie termin "remiks" odnosił się tylko do utworów muzycznych i oznaczał zmianę aranżacji piosenki, połączenie jej pierwotnej wersji z innymi elementami dźwiękowymi.
- **kultura remiksu:** popularne zjawisko wykorzystywania istniejących utworów i łączenie ich w nową, oryginalną całość.
- **konwencja:** zbiór cech utworów (artystycznych, dziennikarskich itp.) wielokrotnie powtarzany i wykorzystywany. Dana konwencja może być typowa dla jednego twórcy, grupy czy okresu. Składać się na nią mogą różne elementy utworu – zarówno związane z jego formą, jak i treścią.
- **gatunek:** typ, odmiana czegoś. W odniesieniu do tekstów kultury: określony sposób organizacji przekazu, zależny od jego celu. Utwory tego samego gatunku mają zwykle podobą formę, wykorzystują te same konwencje.

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Michał Wysocki, konsultacja merytoryczna: Piotr Drzewiecki. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez [Fundację Nowoczesna Polska](http://fundacja.nowoczesnapolska.org.pl).

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/czym-dzis-jest-gatunek/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Stowarzyszenia Autorów ZAIKS, Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe, Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Podstawa programowa:

Język polski, IV poziom edukacyjny

Cele kształcenia

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

III. Tworzenie wypowiedzi.

Wiedza o społeczeństwie, IV poziom edukacyjny

Treści nauczania

Środki masowego przekazu. (zakres rozszerzony)

Wiedza o kulturze, IV poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

III. Analiza i interpretacja tekstów kultury.